

Od držitelky
Nobelovy ceny
za literaturu

„Věřím, že každý
zážitek, ať už
je jakékoli povahy,
má nezadatelné
právo být zazna-
menán.“

A. Ernauxová

Paměť dívký

Annie
Ernauxová

host

Annie
Ernauxová

*Paměť
dívký*

Přeložil
Tomáš Havel

Brno 2023

Cet ouvrage a bénéficié du soutien du Programme d'aide à la publication de l'Institut français.
Cet ouvrage, publié dans le cadre du Programme d'aide à la publication F. X. Šalda, a bénéficié de la collaboration de l'Institut français de Prague.
Tato kniha vychází za přispění Programu na podporu publikační činnosti Francouzského institutu v Paříži a Programu F. X. Šalda Francouzského institutu v Praze.

Mémoire de fille

© Éditions Gallimard, Paris, 2016

Cover photo © Archives Annie Ernaux

Translation © Tomáš Havel, 2023

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2023
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-1902-6 (PDF)

ISBN 978-80-275-1903-3 (ePUB)

ISBN 978-80-275-1904-0 (MobiPocket)

I know it sounds absurd but please tell me
who I am

SUPERTRAMP

„Ještě něco,“ řekla. „Nestydím se za nic, co jsem udělala. Není proč se stydět za lásku ani za to, že se s ní člověk svěří.“

Nebyla to pravda. Až do smrti se bude užírat a ničít studem za to, že se mu vzdala, za napsaný dopis i za neopětovanou lásku.

Koneckonců to ale zase tolik nebolelo — určitě ne do té míry, aby to nedokázala snést, aniž na sobě dala něco znát. Byla to nová, v zásadě prospěšná zkušenost. Může napsat knihu, Roddy bude jednou z postav; anebo se začít seriózně věnovat hudbě; anebo se zabít.

ROSAMOND LEHMANNOVÁ

Nejasná odpověď

Někteří z nás zcela podlehnou způsobu existence druhých — jak mluví, jak si dávají nohu přes nohu, jak si zapalují cigaretu. Zůstanou uvěznění ve druhých. Jednoho dne, nebo spíš jedné noci, je strhne touha po jediném Druhém. Ztratí ponětí o tom, čím byli. Rozplývají se, vidí jednat a poslouchat jen svůj odraz unášený neznámým proudem. Jsou ve vleku vůle Druhého, ten je neustále o krok před nimi. Nikdy ho nedostihnou.

Ani podvolení, ani svolení, jen zděšení z reality, v níž si nedokážou říct nic víc než „co se to se mnou děje“ nebo „to se děje mně“, ovšem v nastalých okolnostech už žádné já/mně neexistuje, nanejvýš je to už jiné já. Existuje pouze ten Druhý, stává se pánem situace, gest, okamžiku, který má přijít a který zná jen on.

Potom ten Druhý odejde, už se mu nelíbíte, už ho nezajímáte. Nechá vás být s realitou, třeba s ušpiněnými kalhotkami. Dál se stará jen o svůj vlastní čas. Zůstáváte sami s nově nabytým zvykem poslouchat. Sami v čase bez pána.

Přijdou další, snadno si vás omotají kolem prstu a vetrou se do vašeho prázdna, nic jim neodmítnete, sotva je vedle sebe cítíte. Čekáte na svého Pána, čekáte, že vám prokáže tu milost a aspoň jednou se vás dotkne. Udělá to, jednou v noci, drží přitom nad vámi veškerou moc, o niž jste ho celou svou bytostí snažně prosili. Nazítří už je zase pryč. Nevadí, v naději, že se s ním zase

setkáte, nacházíte důvod, proč žít, oblékat se, zušlechťovat se, úspěšně skládat zkoušky. Jednou se vrátí a vy ho oslníte tím, jak jste zkrásněli, zmoudřeli a nabyli sebejistoty oproti té dřívější, nevýrazné bytosti. Konečně ho budete hodni.

Vše, co děláte, děláte pro svého Pána, kterého jste si vskrytu přidělili. Jenže snahou o vlastní zhodnocení se mu nevědomky neúprosně vzdalujete. Nakonec zjistíte, jak je to všechno šílené, a už ho nechcete nikdy vidět. Přísaháte si, že na všechno zapomenete, že o tom nikdy nikomu neřeknete.

To léto se nevyznačovalo výjimečným počasím, k moci se vrátil generál de Gaulle, frank výrazně posílil, vznikla nová, pátá republika, Pelé zvítězil na fotbalovém mistrovství světa, Charly Gaul na Tour de France a hrála se písnička od Dalidy „Můj příběh je příběhem lásky“.

Bylo to báječné léto, jako všechna léta do pětadvacátých narozenin, po nichž přicházejí už jen čím dál kratší a rychlejší léta, jejich pořadí se v paměti stírá a udrží se v ní jen díky výjimečným suchům či horkům.

Léto 1958.

Stejně jako předchozí léta se malá část mladých, ta nejzámožnější, vydala s rodiči za sluncem na Azurové pobřeží, další část, stejně bohatá, avšak studující na lyceu nebo pobočkách sítě církevních škol svatého Jeana-Baptista de La Salle, nastoupila v Dieppe na loď a odplula si — po šesti letech memorování z učebnic bez konverzace — zdokonalit lámanou angličtinu. A ještě další část, mající dlouhé prázdniny a málo peněz, tvořená studenty a profesory lyceí, se odjela starat o děti na prázdninových táborech zřízených ve velkých šlechtických sídlech, někdy dokonce i v zámcích po celé Francii. Dívky, ať už jely kamkoli, si do kufru přibalily jednorázové hygienické vložky a bázně i roztouženě přemítaly o tom, jestli se tohoto léta poprvé vyspí s klukem.

To léto měly odjet i tisíce vojáků do Alžírsko, aby tam znovu nastolili pořádek, mnozí z nich se tak daleko od domova vydávali poprvé. Posílali spousty dopisů, v nichž psali o horku, vyprahlých horách, domorodých vesnicích a negramotných Arabech, kteří se ani po stu letech okupace nenaučili francouzsky. Posílali fotky, na nichž se v krátkých kalhotách smáli do objektivu s kamarády v suché, kamenité krajině. Vypadali jako skauti na výpravě, člověk by řekl, že si užívají prázdnin. Dívky se jich na nic neptaly, jako by se „potyčky“ a „přepadení“ ze zpráv v novinách a rádiu týkaly někoho jiného než jich. Považovaly za přirozené, že ti chlapci konají svou povinnost a že, podle toho, co se říkalo, jim k uspokojení tělesných potřeb stačí koza přivázaná ke kůlu.

Přijeli na dovolenku, přivezli berberské náhrdelníky, Fátiminy ruce, měděný podnos a zase jeli zpátky. Zpívali *Den, kdy přijde kvér* na nápěv Bécaudovy písničky „Den, kdy přijde déšť“. Když se konečně natrvalo vrátili domů, museli si v různých koutech Francie najít nové kamarády mezi těmi, kteří nikdy nebyli v *bledu* a nebavili se spolu ani o *fellazích*, ani o *arabáčích*, mezi nepolíbenými válkou. Najednou se ocitli mimo, oněměli. Najednou nevěděli, jestli to, co dělali, je dobré, nebo špatné, jestli mají být hrdí, nebo se mají stydět.

Nedochovala se žádná její fotografie z roku 1958.

Ani z jejich narozenin, osmnáctých, které oslavila na prázdninovém táboře — jako nejmladší ze všech vedoucích —, připadly na den jejího volna, měla tedy čas odpoledne zajít do města pro pár lahví perlivého vína, sušenky a piškoty Chamonix plněné pomerančovou marmeládou, ale vypít si skleničku a něčeho si zobnout za ní do pokoje přišlo jen pár kolegů a kolegyně, co nejdříve zase zmizeli — snad se s ní nechtěli stýkat nebo prostě nebyla dost zajímavá, na tábor nepřivezla žádné desky ani přenosný gramofon.

Kdo z těch, kteří se tenkrát v létě roku 1958 na táboře v S. v departementu Orne setkali s tou dívkou, kdo z nich si na ni vzpomene? Určitě nikdo.

Zapomněli na ni, stejně jako zapomněli na sebe navzájem poté, co se koncem září rozprchli a vrátili na své lyceum, učitelskou, zdravotní školu, fakultu tělovýchovy a sportu anebo se museli znovu připojit ke kontingentu v Alžírsku. Většina z nich odjížděla s uspokojením, že prázdniny strávila jak z finančního, tak z morálního hlediska přínosně, péčí o děti. Na ni však bezpochyby zapomněli dříve než na ostatní, jako na anomálii, na cosi odporujícího zdravému rozumu, narušujícího řád — jako na cosi bezvýznamného, čím by bylo zbytečné si zahlcovat paměť. Zmizela z jejich vzpomínek na léto roku 1958, z nichž už dnes možná zbyly jen rozmazané siluety v zamlžených prostorech,

Allaisův obraz *Noční souboj černochů ve sklepě*, který spolu s Picabiovým baletem *Odloženo* patřil k nejoblíbenějším předmětům jejich legráček.

Zmizela tedy z vědomí všech ostatních, ze všech vědomí, která se vzájemně prolnula jednoho konkrétního léta na jednom konkrétním místě v departementu Orne, zmizela z vědomí ostatních, kteří posuzovali skutky, chování, přitažlivost těl, jejího těla. Kteří ji soudili a zavrhovali, krčili rameny nebo protáčeli oči v sloup při vyslovení jejího jména, na něž jeden z nich vymyslel slovní hříčku a byl na ni patričně hrdý: *Tvoje tělo ani kordy...* (Annie Cordy, ha, ha, ha!)

Definitivně zapomenutá ostatními, rozplynuvšími se ve francouzské společnosti či jinde ve světě, sezdanými, rozvedenými, osamělými, prarodiči, důchodci s šedivými nebo obarvenými vlasy. Vzájemně nerozeznatelnými.

I já chtěla na tu dívku zapomenout. Skutečně zapomenout, to znamená nemít už chuť o ní psát. Zbavit se myšlenky, že o ní, o její touze, potřebě, hlouposti a pýše, o jejím hladovění a vyschlé krvi musím napsat. Nikdy se mi to nepodařilo.

V deníku se mi neustále objevovaly poznámky, narážky na „dívku z S.“, „dívku z osmapadesátého“. Už dvacet let si mezi plánované knihy poznamenávám „58“.

Neustále chybějící, neustále odkládaný text.
Nepojmenovatelná mezera.

Z několika pokusů se mi podařilo napsat více než pár stránek jen jednou, a to v roce, kdy se kalendář na den přesně shodoval s kalendářem roku 1958. V sobotu 16. srpna 2003 jsem na úplný úvod napsala: „Sobota, 16. srpna 1958. Mám na sobě džíny koupené za pět tisíc franků od Marie-Claude, která je pořídila v Eldě v Rouenu za deset tisíc, a svetr bez rukávů s vodorovnými, modro-bílými pruhy. Naposledy mám své tělo.“ V psaní jsem pokračovala každý den, rychle, ve snaze dodržet datum odpovídající popisovanému dni roku 1958, jednotlivé vzpomínky jsem zaznamenávala bez ladu a skladu tak, jak mi přicházely na mysl. Jako by každodenní nepřetržitě, „výroční“ psaní bylo nejvhodnějším způsobem k překlenutí pětačtyřicetileté prodlevy, jako bych díky na den přesné shodě získala jednoduchý přístup do onoho léta tak, jako přecházíme z místnosti do místnosti.

Přívaly obrazů a slov se mi rozbíhaly do neustále košatějších odboček a velice záhy jsem začala nabírat zpoždění. Nedařilo se mi uzavřít čas léta roku 1958 do diáře z roku 2003, přetékal mi z něj. S tím, jak jsem postupovala v čase, ve mně narůstal pocit, že mé psaní se vzdaluje skutečnosti. Bylo zřejmé, že sepisovaný inventář budu muset přetavit do jiného tvaru, nebylo mi však jasné, do jakého. Ani jsem se nad ním nezamýšlela. V podstatě jsem zůstávala u čiré

radosti z vybalování jednotlivých vzpomínek. Nechtěla jsem se trápit formou. Po padesáti stranách jsem psaní nechala.

Uteklo více než deset roků, vystřídal se dalších jedenáct let, s nimiž od léta osmapadesátého uplynulo celkem pětapadesát roků s válkami, s revolucemi, s výbuchy jaderných elektráren a se vším, co už zase upadá do zapomnění.

Čas přede mnou se krátí. Bezpochyby přijde poslední kniha, tak jako přichází — bez zřetelného znamení — poslední milenec nebo poslední jaro. Nedává mi spát myšlenka, že bych mohla zemřít, aniž jsem napsala o té, které jsem velmi brzy začala říkat „dívka z osmapadesátého“. Jednoho dne už nezbude nikdo, kdo by si na ni vzpomněl. To, co prožila pouze ona dívka a žádná jiná, zůstane nezaznamenané, prožité nadarmo.

Nepovažuji svůj spisovatelský záměr za geniálnější, novější, natož šťastnější než jiné záměry, je však živoucí a jako jediný mi dává možnost pohybovat se mimo čas. Pouhé „užívání si života“ je nesnesitelná představa, každý okamžik bez spisovatelského záměru totiž připomíná ten poslední.

Těší mne, že jsem jediná — jak věřím —, kdo si vzpomene. Dává mi to svrchovanou moc. Nezvratnou převahu nad všemi ostatními z léta roku 1958, kterou mi zůstavil stud za mé touhy, za mé scestné sny v rouenských ulicích, za krev, jež mi v osmnácti letech vyschla

jako stařeně. Obsáhlá paměť studu je podrobnější a neodbytnější než jakákoli jiná. Dalo by se říct, že jsem ji od studu dostala darem.

Uvědomuji si, že výše zmíněné má za cíl zbavit se toho, co mě brzdí, co mi jako v ošklivých snech brání postupovat vpřed. Je to určitý prostředek, jak zmírnit surovost začátku, skoku, ke kterému se chystám a kterým se chci dostat k dívce z osmapadesátého, k ní i ke všem ostatním, abych je mohla znovu zasadit do léta, od něž dnes uplynulo víc času než tehdy od začátku první světové války.

Prohlížím si černobílou průkazovou fotografii vlepenou do žákovské knížky, kterou vystavila internátní škola svatého Michala v Yvetotu v rámci přípravy na maturitu, *Klasické oddělení C*. Vidím symetrický, oválný obličej ze tříčtvrtečního profilu, rovný nos, nevýrazné lícní kosti a vysoké čelo, na něž — bezpochyby ve snaze, aby působilo nižším dojmem — z jedné strany spadá zvláštním způsobem zakroucená patka a z druhé rozčepýřený pramen. Zbytek tmavokaštanových vlasů je stažený do uzlu v týlu. Na rtech se rýsuje mírný úsměv, dal by se označit jako sladký nebo smutný, případně obojí. Tmavý svetr se stojáčkem a raglánovými rukávy svým strohým a plochým vzhledem připomíná sutanu. Vcelku hezká dívka se špatným účesem působí mírným